

Öğretmen Adaylarının TV ve İnternet Teknolojilerini Kullanma Amaç ve Beklentilerinin Medya Okuryazarlığı Bağlamında Değerlendirilmesi

M. Kemal KARAMAN*

Özet

Bu çalışmada günümüzde büyük bir önem kazanan medya okuryazarlığı ele alınarak, bu kavramın diğer okuryazarlıklar arasındaki yeri tartışılmış ve eğitim-öğretim programı ile bütünleştirilerek eğitsel bağlamda da yerini alan medya okuryazarlığının eğitimini verecek olan öğretmen adaylarının medyayı kullanım biçimlerini ve beklentilerini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu doğrultuda günlük yaşamda en yaygın ve yoğun bir şekilde kullanılan TV ve İnternet ele alınarak öğretmen adaylarının TV izleme amaçları, TV’de en çok izledikleri programlar ve interneti kullanım amaçlarının ortaya konulmasının yanı sıra, öğretmen adaylarının bu medyadan aktarılan programlarda aradıkları temel özellikler ve beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmaya 2007-2008 eğitim-öğretim döneminde Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe, Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinin 2. ve 3. sınıflarında öğrenim görmekte olan 495 öğretmen adayı katılmıştır. Araştırmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen bir anket yolu ile toplanmıştır. Verilerin analizinde betimleyici istatistikler kullanılmıştır. Elde edilen bulgular öğretmen adaylarının TV’yi en çok “Haber izleme amaçlı” kullandıklarını ve TV’de izledikleri programlar arasında ilk sırada “Haber ve haber programlarının” yer aldığını, interneti ise en çok “Bilgiye erişim” amaçlı olarak kullandıklarını göstermiştir. Diğer yandan “Bilgilendirme ve haber verme” işlevinin ise bu medyalarından beklenen en temel özellik olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: TV ve İnternet, Medya Okuryazarlığı, Medya Kullanımı, Öğretmen Adayları.

Evaluating Pre-service Teachers’ Usage Purposes and Expectations of TV and Internet Technologies in Media Literacy Context

Abstract

In this study the value of media literacy, that became an important concept in nowadays, is discussed by comparing it with other literacies and as media literacy education took its place in educational context by being integrated into teaching program, it is aimed to explain pre-service teachers’ media usages and their expectations from media. From this point, TV and internet, as being the most

---

* Yrd. Doç. Dr., Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi

common and intensively used medias in daily life, are handled in this study and attempted to explain pre-service teachers' TV watching purposes, programs that they mostly watch and internet usage purposes along with characteristics of programs which they sees and their expectations from media. In 2007-2008 academic years, 495 pre-service teachers from Usak University, Faculty Education, Department of Turkish Teacher Education, Department of Primary School Education and Department of Social Studies Education participated in this study. Data is collected by a survey which is developed by researchers. Descriptive statics were used in data analyses. Findings showed that pre-service teachers watch TV mostly for "watching news", "news and news programs" are the mostly watched programs by them and they use Internet mostly for "accessing information". Beside this, "informing and transferring news" function comes at the first range among expectations of pre-service teachers from media.

Keywords: TV ve İnternet, Media Literacy, Media Usage, Pre-service teachers'

Giriş

Günümüzde her gün her alanda yeni bir gelişmeye, gelişmenin beraberinde getirdiği yeniliklere tanık olmaktayız. Bu değişimler bireylerin yaşamlarına sosyal değişim, kültürel değişim, ekonomik değişim, teknolojik değişim ve eğitsel değişim gibi farklı biçimlerde yansırken diğer yandan bunlara paralel olarak kullanılan araçlar, iletişim biçimleri, hatta kullanılan kavramlar bile yenilenmektedir. Özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde meydana gelen hızlı gelişmeler bilginin hızlı bir şekilde artmasına bununla birlikte bilginin iletildiği kitle iletişim araçlarının da farklılaşmasına neden olmuştur. Okuryazarlık kavramı da sadece belirli sembollerle yazılan yazıların oluşturulması ve seslendirmesinin ötesine geçip, gerek kullanılan araçlarla gerekse bu araçlarla bilginin iletildiği ortama bağlı olarak, eğitim ve öğretim uygulamalarında da yeni okuryazarlık türlerine duyulan ihtiyacı ortaya koymuştur (Altun, 2005). Okuryazarlık kavramı geleneksel anlamının dışında farklı bağlamlarda bilgi okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, internet okuryazarlığı gibi çok sayıda farklı ortam ve araçlarla birlikte ele alınmış, bu okuryazarlıklar kimi zaman aynı anlamda birbirinin yerine, kimi zaman da farklı kavramları temsil edecek şekilde kullanılmıştır.

Eğitim başta olmak üzere kültür, sanat, sanayi, ticaret vb alanlarda ihtiyaç duyulan bilgi okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, teknoloji okuryazarlığı, internet okuryazarlığı ya da medya okuryazarlığı gibi farklı okuryazarlıkların özel beceriler ve yeterlilikler gerektirdiği, her ne kadar çoğu zaman ayırım yapılmadan birbirinin yerine kullanılan kavramlar olsalar da bu okuryazarlıklar arasında belli başlı uygulama, beceri, araç vs. farklılıklarının ortaya konulmasının önemli olduğu ifade edilmektedir (Semali, 2001).

Çağımızda bilginin sürekli olarak ve katlanarak artması, her zaman her yerde erişilebilen bir hale gelmesi ve hızlı küreselleşmesinin yanında bu bilgilerin etkin olarak kullanılabilmesi için bilgiye erişim, bilgiyi analiz etme, bilgiye eleştirel bakabilme ve bilgiyi değerlendirme gibi farklı becerilerin gerektiği bilgi okuryazarlığı gündeme gelmiştir. Bilgi okuryazarlığının, teknik bir beceri olmanın dışında, bilgisayarın nasıl kullanılacağından, bilgiye erişime, bilgi üzerinde eleştirel düşünmeye ve bilginin teknik altyapısı, sosyal kültürel ve hatta felsefi bağlamdaki etkisine kadar bütün unsurları içeren bir beceri olduğu ifade edilmektedir (Shapiro ve Hughes, 1996). En genel ifadeyle “Bilgi okuryazarlığı; bilgiye ihtiyaç duyulduğunda bunun farkına varılması ve gerekli bilginin algılanması, değerlendirmesi ve etkili bir şekilde kullanılabilmesi olarak tanımlanmaktadır (ALA, 1989).

Medya okuryazarlığı ise, medya oluşturarak iletme ve iletilen mesajları alırken çözümleyebilme işlevleri vurgulanarak; yazılı ve yazılı olmayan, büyük çeşitlilik gösteren formatlardaki (TV, radyo, sinema, internet, vb.) mesajlara ulaşma, bunları çözme, değerlendirme ve iletme yeteneği kazanabilmek olarak tanımlanmaktadır (RTÜK, 2007). Medya okuryazarlık becerisine sahip bireyler ise, tüm medya ile ilişkisinde eleştirel bir özerkliğe sahip, basılı ve elektronik medyayı analiz eden, değerlendiren ve yeniden şekillendirerek iletme yeteneği olan bireyler olarak tanımlanmaktadır (Aufderheide, 1993). Bu bireyler çeşitli formlardaki medyaya ulaşma (çeşitli kaynaklardan erişim), analiz (mesajların nasıl oluşturulduğunu keşfetme) değerlendirme (örtük ve açık mesajları, ahlaki ve demokratik ilkelere göre değerlendirme) ve oluşturma (çeşitli materyalleri kullanarak kendi mesajını yaratma) becerisine sahiptirler (Thoman ve Jolls, 2003).

Farklı okuryazarlıklar kendi içinde tanımlanmaya çalışılsa da, Sert (2008) günümüzde teknoloji okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, web okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, ağ okuryazarlığı, sayısal okuryazarlık gibi okuryazarlıkların ön plana çıktığını fakat alandan bağımsız olarak “gereksinim duyulan bilginin bulunması elde edilmesi, değerlendirilmesi ve kullanılması” olarak tanımlanan bilgi okuryazarlığının söz konusu okuryazarlık kavramları için semsiye bir terim olduğunu ifade etmektedir. McClure (2001) ise teknolojik gelişmeler sonucu ortaya çıkan medya okuryazarlığı, ağ okuryazarlığı, görsel okuryazarlık ve bilgisayar okuryazarlığı gibi okuryazarlıkların tümünün kesişim noktasının bilgi okuryazarlığı olduğunu ifade etmiştir. Luke (2007) bilgi, teknoloji, medya ya da bilgisayar okuryazarlıklarının tümünün hem okullarda hem de günlük hayatta, tüm bireylerin sahip olması gereken yeterlilikler olduğunu ifade etmiş ve bunlar arasında bir önem ya da öncelik vurgusu yapmaksızın tüm yeni okuryazarlıkların küreselleşen toplumdaki küresel bağın kurulabilmesi için gerekli olduğunu ifade etmiştir.

Geleneksel okuma-yazma becerilerinin kapsamının, elektronik ortamdaki sesli görsel materyalleri ve metinleri okuyabilme şeklinde değişmesi ve özellikle bilgi ve iletişim teknolojilerinde yeni okuryazarlıkların ortaya çıkmasıyla, araştırmalarda artık bilginin internet ortamında nasıl sunulduğu bu yeni araçları kullanan bireylerin sahip olması gerekli beceri ve yeterlilikler, www, e-posta, chat vb. uygulamaları bireylerin ne biçimde kullandıkları, bu araçlar için hangi okuryazarlıklara ihtiyaç duyulduğu gibi konuların ele alınması gerektiği ifade edilmektedir (Livingstone, 2004).

Diğer yandan bu okuryazarlık becerilerinin bireylere kazandırılmasında ve medya mesajlarına ilişkin farkındalıklarının artırılmasında eğitim ve öğretim kurumlarının ve öğreticilerin önemleri vurgulanmış, var olan öğretim programlarına çeşitli şekillerde bu okuryazarlıkların entegre edilmesi çalışmaları başlamıştır.

Medya eğitiminin, medya hakkında verilen eğitim olduğu ifade edilmekle birlikte, medya eğitiminde okul dışında, günlük yaşamda iç içe olunan ve yaşamda önemli bir role sahip medya araçlarından TV, internet, gazete, dergi, film, müzik vb. üzerine odaklanıldığını, bu araçları ve bu araçlardan gelen içerik ve mesajları anlamak, analiz etmek ve değerlendirmenin bireyler açısından önemli olduğu vurgulanmaktadır (Divina, 2006).

Ülkemizde de Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) ve Milli Eğitim Bakanlığının birlikte yürüttüğü bir çalışma ile medya okuryazarlığının eğitim öğretim programına konulması söz konusu olmuştur. Medya bilinci ve tüketici farkındalığının bireyleri uyarmakla sağlanabilecek birer sonuç olmadığını vurgulayarak, işin felsefesini ve öğretim programını temel alan, bilimsel verilere dayalı uygulama örneklerini içeren ve her bireyin kendi tüketici/üretici niteliklerini sergileyebileceği bir ortamda, yani okullarda medya konusunda bilinçlendirme yapmak medya okuryazarlık eğitiminin temel amacı olmuştur (RTÜK, 2007).

Özellikle kitle iletişim araçlarının kolay erişilebilirliği, bireyden topluma kadar her alanda etkili olabilen yayınlarla ve mesajlarla sürekli yüz yüze kaldığımız ve sadece çocukların değil yetişkin ve gençlerin de etkiye açık bir alıcı olmaları TV ve internet gibi insan yaşamında bağımlılık haline gelebilen araçların etkili ve bilinçli kullanılması ayrıca önemlidir (RTÜK, 2007).

Diğer yandan medya eğitimini verecek olan öğretmenlerin medyayı nasıl kullandıkları ile medya okuryazarlık düzeylerinin, model olma ve öğretim açısından önemli olduğu da dile getirilmekte ve medyanın öğrenciler üzerindeki olumsuz etkisini azaltıp olumlu etkisini arttırarak öğretmenlerin öğrencilere model olmalarının medya eğitimindeki rolü vurgulanmaktadır (Adıgüzel, 2005). Bu noktadan hareketle, bu çalışmada medya eğitiminde

önemli rolleri olacağı ileri sürülen öğretmen adaylarının, günümüzde en yaygın ve yoğun bir şekilde kullanılan TV'yi ve interneti kullanım biçimlerini ve bu araçlardan beklentilerini ortaya koymak amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırma, genel tarama modeline uygun olarak tasarlanıp, gerçekleştirilmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2007-2008 öğretim yılında Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde Türkçe, Sınıf ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği olmak üzere üç farklı bölümün 2. ve 3. sınıfında okuyan 495 öğretmen adayı oluşturmuştur.

Veri Toplama Aracı

Çalışmada veriler araştırmacı tarafından geliştirilen bir anketle toplanmıştır. Veri toplama aracında öğretmen adaylarının demografik özelliklerini belirlemeye yönelik sorular, TV'de izlediği programları sıralamalarına yönelik bir soru, internet kullanım amaçlarını sıralamalarına yönelik bir soru, internet ve TV'deki programlarda aradıkları temel özellikleri sıralamalarına yönelik bir soru ve TV izleme sıklıkları ile İnternet kullanma sıklıklarına ilişkin birer soru yer almıştır.

TV'de izledikleri programları sıralamaları için "Haberler ve Haber Programları", "Diziler", "Spor programları", "Belgesel", "Bilgi yarışmaları", "Reklamlar", "Müzik ve Eğlence Programları", "Filmler", "Sohbet programları", "Çocuk programları" ve "Diğer" olmak üzere toplam 11 seçenek sunulmuş ve bu seçeneklerden onlar için en uygun olanını "3", "2", "1" şeklinde öncelik sırasına göre sıralamaları istenmiştir.

İnternet kullanım amaçlarını sıralamaları için "Bilgiye erişim", "Haber okuma", "Sohbet", "Oyun", "Uzaktan eğitim", "e-posta", "Eğlence" şeklinde 7 seçenek sunulmuş ve bu seçeneklerden onlar için en uygun olanını "3", "2", "1" şeklinde öncelik sırasına göre sıralamaları istenmiştir.

İzledikleri programlarda aradıkları temel özellikleri belirlemek üzere "Haber ve bilgi verme", "Eğitim", "Toplumsallaştırma", "Eğlendirme", "Kamuoyu oluşturma ve açıklama", "Denetim ve eleştiri", "Kültürel değerlerin korunması", "Tanıtım" ve "Diğer" olmak üzere toplam 9 seçenek sunulmuş ve bu seçeneklerden onlar için en uygun olanını "3", "2", "1" şeklinde öncelik sırasına göre sıralamaları istenmiştir.

TV izleme sıklıkları ve İnternet kullanım sıklıklarını belirlemek için "haftada 1 saatten az", "haftada 1-5 saat", "haftada 6-10 saat", "haftada 10-20 saat" ve "haftada 20 saatten fazla" olmak üzere 5 seçenek sunulmuştur.

Hazırlanan anket katılımcılara basılı olarak verilmiş ve anketteki soruları boş bırakmadan doldurmaları istenmiş ve geri toplanmıştır. Öğretmen adaylarının demografik özelliklerinin ve TV izleme ve internet kullanma sıklığının belirlenmesinde frekans ve yüzde kullanılmıştır. TV’de izlenen programlar, internet kullanım amaçları ve izlenen programlarda aranan özelliklerin belirlenmesinde ise katılımcıların ankette belirttikleri öncelik puanları esas alınmış ve toplam puanlar hesaplanmıştır.

Bulgular

Çizelge 1. Öğretmen adaylarına ilişkin demografik veriler

Demografik Veriler		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kız	240	48,5
	Erkek	255	51.5
Yaş	17-20	186	38.11
	21-24	292	59.83
	25-+	10	2.04
Bölüm	Sınıf Öğretmenliği	158	31.9
	Türkçe Öğretmenliği	150	30.3
	Sosyal Bilg. Öğretmenliği	187	37.8
Öğretim türü	1. Öğretim	245	49.5
	2. Öğretim	250	50.5

Çizelge-1’ de araştırmanın katılımcı grubunda bulunan öğretmen adayları ile ilgili demografik özellikler verilmiştir. Buna göre çalışmaya katılan öğrencilerin cinsiyete göre hemen hemen eşit dağıldığı (kız %48,5- erkek %51,5), diğer yandan öğrencilerin %59,83’lük gibi büyük bir bölümünün 21-24 yaş aralığında, %38,11’lik bölümün 17-20 yaş aralığında ve sadece %2.04’lük kısmının 25 yaş üzerinde olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca bölümlere göre bakıldığında ise %31,9’unun sınıf öğretmenliğinde, %30,3’ünün Türkçe Öğretmenliğinde ve %37,8’inin Sosyal Bilgiler Öğretmenliğinde olduğu ve öğretim türlerine göre ise 1. ve 2. öğretimlerin hemen hemen eşit oranda (1. Öğretim %49,5 - 2. öğretim %50,5) dağıldığı bulunmuştur.

Çizelge 2. TV izleme ve internet kullanım sıklığı

TV izleme sıklığı	N	%
1)Haftada 1 saatten az	55	11.2
2)Haftada 1-5 saat	161	32.7
3)Haftada 6-10 saat	155	31.4
4)Haftada 10-20 saat	82	16.6
5)Haftada 20 saatten fazla	40	8.1

İnternet kullanım sıklığı	N	%
1) Haftada 1 saatten az	76	15.4
2) Haftada 1-5 saat	216	43.6
3) Haftada 6-10 saat	115	23.2
4) Haftada 10-20 saat	50	10.1
5) Haftada 20 saatten fazla	38	7.7

Çizelge 2, öğretmen adaylarının TV izleme ve internet kullanım sıklıkları ile ilgili bulguları göstermektedir. Buna göre, öğretmen adaylarının TV izleme sıklıklarına bakıldığında çoğunluğunun haftada 1-5 saat arası (%32.7) ile haftada 6-10 saat arası (31.4) TV izlediği, internet kullanım sıklıklarına bakıldığında ise çoğunluğunun haftada 1-5 saat arası (%43,6) internet kullandığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuç katılımcıların haftada ortalama hemen hemen 8-10 saatlerini TV ve internet karşısında geçirdiklerini göstermektedir.

Çizelge 3. TV’de izlenen programlar

Program	N	Top. Puan
Haberler ve haber programları	416	619
Diziler	253	511
Filmler	205	474
Bilgi yarışmaları	184	419
Müzik ve Eğlence Programları	136	315
Spor programları	125	250
Belgesel	97	228
Sohbet Programları	34	81
Diğer	9	20
Reklamlar	6	16
Çocuk programları	4	7

Çizelge 3’ te görüldüğü gibi katılımcıların TV’de en çok “haberleri ve haber programlarını” izledikleri, bunu “diziler”, “filmler” ve “bilgi yarışmalarının” izlediği görülmektedir. Diğer yandan en az izlenen programlar ise “çocuk programları” ve “reklamlar” olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre katılımcılar TV’yi en çok gündemden ve gelişmelerden haberdar olmak amacıyla izledikleri, bunun yanı sıra haberler dışında günümüzde yaygın olarak ortaya çıkan TV dizilerini, filmlerini ve bilgi yarışmalarını takip ettikleri görülmektedir. Çocuk programları ve reklamlar ise izlenme oranı en az programlar olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar katılımcılar TV’de izledikleri programlar arasında reklamları göstermeseler de, izlemekte oldukları haber programları, diziler ve filmler arasında oldukça sık yayınlanan reklamlar istekleri dışında empoze edilmekte ve katılımcılar bu reklamlara ve reklamlardan gelen mesajlara maruz kalmaktadırlar.

Çizelge 4. İnternet kullanım amaçları

Kullanım Amaç	N	Top. Puan
Bilgiye erişim	461	641
Haber okuma	275	584
Sohbet	252	558
Eğlence	177	449
e-posta	159	355
Oyun	113	264
Uzaktan eğitim	46	112

Çizelge 4’ te öğretmen adaylarının interneti kullanım amaçları görülmektedir. Buna göre öğretmen adaylarının çoğunluğu, interneti kullanım amaçları arasında “bilgiye erişimi” birinci sırada göstermiş, “haber okuma” ve “sohbet etme” ise kullanım amaçları arasında ikinci ve üçüncü sırada yer almıştır. Diğer yandan “uzaktan eğitimin” ise birçok katılımcı tarafından kullanılmadığı ya da kullanım amaçları arasında en alt sıralarda yer aldığı ortaya çıkmıştır.

Çizelge 5. İzlenen programlarda aranılan temel özellikler

Aranılan Özellik	N	Top. Puan
Eğitim	319	676
Haber ve bilgi verme	449	648
Eğlendirme	293	648
Kültürel değerlerin korunması	150	324
Denetim ve eleştiri	91	219
Toplumsallaştırma	86	216
Kamuoyu oluşturma ve açıklama	55	133
Tanıtım	27	70
Diğer	8	20

Çizelge 5’te ise öğretmen adaylarının izledikleri programlarda aradıkları temel özellikler gösterilmiştir. Buna göre öğretmen adaylarının izledikleri programlarda aradıkları temel özelliklere bakıldığında ise programların haber ve bilgi verme işlevi olması çoğunluk için ilk sırada yer almış, diğer yandan eğitim ve eğlendirme ise bunu takip etmiştir. “Kamuoyu oluşturma ve açıklama” ve “Tanıtım” ise aranılan özellikler arasında en son iki sırada yer almıştır.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada günümüzde önemi sürekli vurgulanan ve eğitimdeki yerini alan medya okuryazarlığı kavramının diğer okuryazarlıklar arasındaki yeri tartışılmıştır. Bireylerin kitle iletişim araçlarından gelen mesajların pasif alıcısı konumundan, bilinçli tüketicisi konumuna geçmeleri özelde medya

okuryazarlığı yeterlilikleri ile mümkün olmakla birlikte, bilgiye ulaşma, değerlendirme ve bilginin etkin kullanımı olarak ifade edilen bilgi okuryazarlığı becerilerine de sahip olmaları gerektiği ifade edilebilir. TV, internet gibi kitle iletişim araçları üzerinden verilen mesaj kendisine ulaşan bireyin mesajın örtük içeriğini değerlendirmede gereken etkinliği gösteremediğinde savunmasız bir alıcı konumundan kurtulamayacağı açıktır. Ayrıca bu çalışmada, günlük yaşamda en sık ve en yoğun bir şekilde kullanılan araçlardan TV ve internet ele alınarak medya okuryazarlığı eğitimini verecek olan öğretmen adaylarının, TV izleme amaçları ve TV’de en çok izledikleri program türleri, interneti kullanım amaçları ve programlarda aradıkları temel özellikler ve beklentileri belirlenmeye çalışılmıştır.

Öğretmen adaylarının haftada ortalama “1-5” saatlerini TV izleyerek, yine haftada “1-5” saatlerini internet kullanarak geçirdikleri ortaya çıkmıştır. RTÜK’ün (2006) de Türkiye’deki TV izleme eğilimlerini ortaya koymak amacıyla yaptığı araştırmada katılımcıların haftada ortalama 2-5 saat arası TV izlediği ortaya çıkmış olup, bu bulgunun bu çalışmadaki bulguları destekler nitelikte olduğu görülmüştür.

Diğer yandan katılımcıların TV’de en çok “haberler ve haber programları” ‘nı izledikleri, bunu ise “diziler”, “filmler” ve “bilgi yarışmaları”nın takip ettiği bulunmuştur. Cereci (2009)’nin Türkiye’deki televizyon izleyicilerinin davranışlarını ve televizyon karşısındaki konumlarını belirlemek amacıyla yaptığı araştırma ile ortaya çıkan, bireylerin TV’de en çok “haber programlarını izlediği bunu ise TV dizilerinin takip ettiği bulgusu, bu araştırma sonuçları ile örtüşmektedir. Ayrıca RTÜK’ün (2006) Türkiye genelinde yaptığı araştırmada program türlerinden en çok haber programlarının izlendiği, ardından sırasıyla yerli diziler, eğlence-güldürü-talk show programları, belgeseller, filmler ve çocuk programlarının izlendiği ortaya konulmuştur. Yine bu bulgular bu çalışmada ortaya çıkan sonuçları desteklemektedir.

Televizyonun en kolay erişilebilir araç olması, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek ya da düşük olan tüm ailelerin evinde TV olması ve TV’nin görsel, işitsel ve metinsel her türde yayını desteklemesi dünyanın her kesiminde televizyonun günlük yaşamda önemli bir araç olarak yer almasının sebepleri arasında sayılabilir. Diğer yandan özellikle yabancı, ulusal ya da yerel TV kanallarının çeşitliliği ile bireyler hem dünyanın her yerinde meydana gelen olay ve haberlerden, hem de kendi yakın çevrelerinden TV aracılığıyla anında haberdar olabilmeleri ile özellikle haber ve haber programlarının önemli olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Bununla birlikte bireylerin yaşamındaki boş zaman etkinliklerinin başında gelen TV’de yarışma programlarının ve özellikle her saatte her yaşa uygun ve farklı konular içeren dizilerin izleyicileri bazen eğlendirmesi bazen de

gerçek yaşamı yansıması ile büyük oranda ilgi çektiği ve TV kullanım amaçları arasında ilk sırada yer aldığı ifade edilebilir. Yine elde edilen bulgular öğretmen adaylarının TV kullanım amaçları arasında reklamlar ve çocuk programlarının son sırada yer aldığını göstermiştir. Çocuk programlarının grubun yaş kitlesine hitap etmemesi, diğer yandan reklamların ise zaten isteyerek izlenen programlar değil, fakat özellikle çoğunluk tarafından ilgi ile izlenen programların arasında bireylere empoze edilmesi bu sonucun nedenleri arasında görülebilir.

Günümüzde özellikle son yıllarda bilgi iletişim teknolojilerinin en önemli aracı haline gelen internetin, öğretmen adayları tarafından kullanım amaçlarına bakıldığında ise ilk sırada “bilgiye erişimin” yer aldığı bulunmuştur. İçerisinde herhangi bir konu ile ilgili farklı kişilerce hazırlanmış çok çeşitli kaynakları barındıran internetin, öğretmen adaylarının da araştırma yapma, gündemden haberdar olma, yenilikleri takip etme gibi çeşitli işlerindeki bilgi arayışları için temel kaynak olmasının, kullanım amaçları arasında bilgiye erişimin ilk sırada yer alması ile ilişkili olduğu ifade edilebilir. Diğer yandan “haber okuma” ve “sohbet” internetin kullanım amaçları arasında ikinci ve üçüncü sırada yer almaktadır. Gazete ve dergilerin internet ortamında yayımlanması, haber siteleri ve TV kanalları sitelerinin bulunması ile bireylerin haber kaynaklarına kolayca erişmesi, interneti sıkça haber okuma amaçlı kullanması sonucunu doğurmuştur. Ayrıca sohbet ve dosya/ses/ifade gönderimi sağlayan anlık mesajlaşma araçları ve diğer eş zamanlı/eş zamansız chat araçlarının büyük bir kesim tarafından aktif olarak kullanılması ve hızla yayılmasıyla bireylerin interneti kullanım amaçları arasında sohbet ilk sıralarda yer almaktadır.

Öğretmen adaylarının TV ve internet’te yer alan programlardan beledikleri özelliklere baktığımızda ise ilk sırada “haber ve bilgi verme” ve “eğitim” in geldiği görülmektedir. Bu sonuç TV ve internet gibi kitle iletişim araçlarının bireyler tarafından temel bilgi ve haber kaynağı olarak görüldüğünü ve bu programların eğitsel içerikler sunmasını beledikleri görülmektedir. Diğer yandan genel olarak reklamları vurgulayan “tanıtım” özelliği ise son sırada yer almaktadır.

Bu sonuçlar doğrultusunda öğretmen adaylarının zamanlarının büyük bir bölümünü temel kitle iletişim araçlarından TV ve internet ile harcadıkları ve bu araçları büyük oranda bilgiye erişim ve gündemden haberdar olmak için kullandıkları ve beledilerinin de bu yönde olduğu görülmektedir. Bir kitle iletişim aracı olan televizyon ve internetin, toplumun bilgilendirilmesi ve eğitilmesi, bireylerin ve kültürün geliştirilmesi, toplumsal sorunların çözülmesi gibi işlevleriyle dikkat çeken araçlar olduğu dile getirilmekte ve bu olumlu sayılabilecek işlevlerinin yanında; hemen hemen her eve kolaylıkla girebilmesi ve kullanımındaki özensizlik sonucu olumsuz bir takım özellikleri de beraberinde getireceği ifade dilmektedir

(RTÜK, 2007). Bu nedenle toplumlar üzerinde bu kadar önemli etkiye sahip medyanın, özellikle TV ve internetin bireylerin beklentileri doğrultusunda ve olumlu etkiler ortaya koyacak şekilde içerik ve yayınlar içermesi, bilgilendirme ve haberdar etme işlevi için tarafsız olması ve her kesimden bireye hitap ettiğini göz önünde bulundurarak program içeriklerinin seviyesini düzenlemesi gerektiği ifade edilebilir. Diğer yandan büyük oranda çocuk ve gençlerin üzerinde kolaylıkla olumlu ve olumsuz etkilere yol açabilen kitle iletişim araçlarının etkin kullanımı için, onlara medya okuryazarlığını öğretecek öğretmenlerin de bilinçlenmeleri ve farkındalık kazanmalarının önemli olduğu ileri sürülebilir. İlerideki araştırmalarda çeşitli program türleri ve TV/internet içeriklerinin medya okuryazarlığı üzerindeki etkisi incelenebilir, öğretmenler ve eğitimcilerin medyayı kullanım amaçları karşılaştırılabilir ve bireylerin medyadan beklentileri ile medyayı kullanımları arasındaki ilişkiye bakılabilir.

Kaynaklar

- Adıgüzel, A. (2005). Avrupa birliğine uyum sürecinde öğretmen niteliklerinde yeni bir boyut: Bilgi okur-yazarlığı. *Milli Eğitim, Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 33(167).
- ALA (American Library Association). (1989). Presidential committee on information literacy final report. 12.03 2009 tarihinde <http://www.ala.org/acrl/nili/ilit1st.html> adresinden erişildi.
- Altun, A. (2005). Gelişen teknolojiler ve yeni okuryazarlıklar. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aufderheide, P. (1993). "Media literacy: A report of the national leadership conference on media literacy." Washington, DC, Aspen Institute.
- Cereci, S. (2009). "İşte televizyonun hayatımızdaki yeri". Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. 05.03.2009 tarihinde <http://haber.mynet.com/detay/teknoloji/iste-televizyonun-hayatimizdaki-yeri/406563> adresinden erişildi.
- F, Divina.(Ed) (2006) , Media Education:A kit for teachers, students, parents and professionals, 09.03.09 tarihinde <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001492/149278e.pdf> adresinden erişildi.
- Livingstone, S. (2004). Media literacy and the challenge of new information and communication technologies. Invited for *The Communication Review*. 7: 3-14.
- Luke, C. (2007). As seen on TV or was that my phone? *New Media Literacy. Policy Futures in Education*, 5(1).
- McClure, C.R. (2001). Network literacy in an electronic society: An educational disconnect? In R. Kubey (Ed.), *Current perspectives*.

Information and Behavior: Vol. 6. Media literacy in the Information Age (pp. 403-439). New Brunswick, NJ: Transaction.

Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTUK) (2006). Televizyon izleme eğilimleri araştırması.

Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTUK) (2007). İlköğretim medya okuryazarlığı dersi öğretmen el kitabı. Ankara. 09.03.2009 tarihinde <http://www.medyaokuryazarligi.org.tr/kaynaklar/MEDYAAlkitabı.doc> adresinden erişildi.

Semali, L. M. (2001). Defining new literacies in curricular practice. *Reading Online*, 5(4), <<http://www.readingonline.org/newliteracies/semali1/index.html>>.

Sert, I. İ. (2008). Bilgi okuryazarlığı penceresinden Türkiye gerçeklerine bir bakış. Okul Kütüphanecisi, Öğretmen ve Yönetici İşbirliği; Okul Kütüphanesi. 44. Kütüphane Haftası Etkinliği.

Shapiro, J. J. ; Hughes, S. K. (1996). Information literacy as a liberal art: Enlightenment proposals for a new curriculum. *Educom Review*, 31(2), p. 31-35, 1996. <http://net.educause.edu/apps/er/review/reviewArticles/31231.html>.

Thoman, E. ve Jolls, T. (2003). Literacy for 21st century an overview & orientation guide to media literacy education, Center for Media Literacy.